

Parashat Lech Lecha Freedom for all Rabbi Shai Finkelstein

בראשית פרק טז פסוקים א-ו

וְשָׂרֵי אִשְׁתְּ אַבְרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֵה שִׁפְחָה מִצְרִית וְשָׂמָהּ הָגָר: וַתֹּאמֶר שָׂרֵי אֶל-אַבְרָם הִנֵּה-נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מִלְּדַת בֶּן-נָא אֶל-שִׁפְחָתִי אוּלַי אֲבַנֶּה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרֵי: וַתִּקַּח שָׂרֵי אִשְׁתְּ-אַבְרָם אֶת-הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֶּץ עֶשְׂרֵי שָׁנִים לְשִׁבְתְּ אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וַיָּבֹא אֶל-הָגָר וַתְהַר וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל גְּבוּרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ: וַתֹּאמֶר שָׂרֵי אֶל-אַבְרָם חֲמֹסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחִיקָךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וְאִקַּל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-שָׂרֵי הִנֵּה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי-לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שָׂרֵי וַתְּבָרַח מִפְּנֵיהָ:

רש"י

וַתִּקַּל גְּבוּרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ. אָמְרָה שָׂרֵי זֶה אֵין סִתְרָה כְּגִלּוּיָהּ מִרְאָה עֲצָמָה כְּאֵלוֹ הִיא צְדָקָת וְאִינָה צְדָקָת, שְׁלֹא זָכְתָה לְהַרְיוֹן כָּל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ, וְאִנִּי נִתְעַבְרָתִי מִבִּיאָה רֵאשׁוֹנָה (בראשית רבה).

רש"י

חֲמֵס הָעֲשׂוּי לִי, עָלֶיךָ אֲנִי מְטִיל הָעֲנָשׁ; כְּשֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ לְהַקְבִּ"ה מָה תִּתֵּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי, לֹא הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלָּא עָלֶיךָ, וְהָיָה לְךָ לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁנֵינוּ, וְהֵייתִי אֲנִי נִפְקָדָת עִמָּךְ, וְעוֹד דְּבָרֶיךָ אֶתָּה חוֹמֵס מִמֶּנִּי, שְׂאֵתָה שׁוֹמֵעַ בְּזִיּוֹנִי וְשׁוֹתֵק (בראשית רבה):

ספורנו

חמסי עליך. שהיה עליך לגעור בה אחרי שהיא אשתך מקילה אותי מפני שנתעברה ממך.

מלבי"ם

חמסי עליך, שרה חשבה שאברם הוציא אותה לחירות וע"כ היא מקילה בכבודה, וזה חמס כי היתה שפחה מנכסי מלוג שלה שאין הבעל יכול לשחררה, כי הקרן שלה והוא אוכל פירות כנודע, וע"כ צעקה על החמס, ובררה זה הלא אנכי נתתי שפחתי בחיקך שלא הוצאתיה לחירות רק שתשאר שפחתי, וא"כ איך ואקל בעינייה. שזה מורה שהיא עתה בת חורין, וא"כ ישפט ה' ביני וביניך, על החמס והגזל.

רמב"ן

חֲטָאָה אֲמַנּוּ בְּעֵנְוֵי הַזֶּה, וְגַם אֲבָרָהָם בְּהִנְיָחוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְשָׁמַע ה' אֶל עֲנִיָּה וְנָתַן לָהּ בֵּן שִׁיָּהָ פָּרָא אָדָם לַעֲנֹת זֶרַע אֲבָרָהָם וְשָׂרָה בְּכָל מִיַּיִ הָעֲנֹוֵי.

אברבנאל

כי כבר כתב המדיני שתקון המוטבע במדה פחותה הוא בהטותו והכריחו לצד המנגד כמו שיקרה למאשרי המקלות המעוותות שיטו אותם לצד המנגד באופן שכאשר ישארו בטבעם יעמדו במצוע. וכן שרה כאשר ראתה את הגר בגאו' וגאון ודרך רע ענתה אותה ונשתעבדה בה בקושי יותר ממה שהיתה רגילה וכל זה לתכלית טוב כדי להשיבה אל המצוע והיא כפורע' מוסר ברחה מפניה דרך המדבר. ..ואז הוצרך המלאך להשיבה שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה כלומר אחרי שאת מודה שהיא גברתך אין ראוי שתתגאי עמה ותשתוי אליה אבל שתתעני תחת ידיה ואז ייטב לך...

ספורנו

ותענה שרי. כדי שתכיר שהיא משועבדת ולא תבזה עוד את גברתה.

רש"ר הירש

ותענה: היא העירה את לבה בכל עת על יחס התלות הזה. אך שרה רצתה להשיג דבר, שאיננו בגדר האפשרות. אשת אברהם ואם בנו לא תוכל להיות שפחה. קרבת אברהם ורוח אברהם מערערת את רוח העבדות, מעוררת את הרגשת הכבוד האנושי, את השאיפה לחירות ומנתקת כבלי עבדות. הגר לא סבלה עוד להיות שפחה...

רד"ץ הופמן

העובדה שה' מופיע, במדבר, לשפחה הבורחת מבית גברתה, כדי להצילה מכל רע ולהושיעה, עובדה זו יש בה משום מאורע מנחם לכל האנושות כולה, מאורע שכל מר נפש יתחזק בידיעתו, כי ללמד הוא בא לכל בן תמותה שבצרתו, כאשר עזוב הוא לנפשו, יכול הוא לפנות אל האל הרואה כל פרט ופרט, "חי ראי", החי שרואה גם אותי.

רש"י

אלוה הראיה, שרואה בעלבון של עלובין.

ספורנו

אתה אל של ראייה בכל מקום לא בביתו של אברהם בלבד כאמרם ז"ל כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה: